

ליקוטי מוהר"ן בפרשה - 121

פרשת 'וישב' - ה'תשפ"ג / הרה"ג אליהו עטיה שליט"א

לקבלת השיעור במייל:
6537488@gmail.com

מבוסס על ליקוטי מוהר"ן תורה י"ד (ח"א)

ביאור הפסוק "פְּדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי" / התפילה שהתפללו אלו שהלכו עם אבשלום / פדייה בשלום ופדייה שלא בשלום / תורת החסידות נכנסת בישיבות / צריך אדם ללמוד כאן בעולם בכל הספרים / לשון ודרך חסידים של הרב מטשערין / החכמה ללמוד הכל ולהישאר בדרך שבחרת בה בעבודת ה' / עלי לא חולקים, אלא על מי שהם ציירו לעצמם / הלכות הלל נמצאים תוך הלכות חנוכה וזקא / ההלל וההודאה על הניצחון, והדלקת הנרות על נס השמן / המלחמה עם היוונים והמלחמה עם המתיוונים / החידוש בחנוכה שאנחנו מאירים גם למטה במקום הקליפות / ע"י שמאירים את הטוב שיש בכל יהודי, ממילא נופל הרע / חושך - הוא הכפירה, לכתוב על קרן השור וכו' / לכתוב זאת על הבקבוקים של התינוקות / חושך וחשיכה בגלות יוון / חזיון האור החיים במלחמתו בסטרא אחרא הזכר והנקבה / האם מותר לכתוב תורה יונית / מה הדין בזמן הזה / דרשה נוספת בחילוק הלשון חושך וחשיכה / המעשה של ר' יוסי והמטרונא בשאלתה על יוסף / גדול הניסיון של יוסף גם ברוחניות / מי שיש לו דעת צח נחשב אצלו ניסיון ניאוף לשטות / קצת מביאור הסוד בניסיון של יוסף / הניסיון שהיה לר' עקיבא / הסיבה שהשטן עזב את ר"ע קודם שיחטא / העניות והעשירות של ר' עקיבא / למה נדמה אליהו לר"ע כעני לנחמו / לאיזה אשה קונים ירושלים מזהב / המעשה של ר"ע ואשת טורנסורפוס / הניסיון של ר"ע היה כי ידע ברוח הקודש שהיא תינשא לו / עם כל ההשגות אסור לעבור על פסיק מהשולחן ערוך / ניצלנו מגלות יון בכוח שבט לוי / בשאר הגלויות ניצלנו על ידי יהודה יוסף ובנימין / אורים ותומים של לוי - הוא אור ותמימות / לפי רבינו על ידי אור של חנוכה מנצחים גם את היוונים / הרמזים שבהדלקה שבחוץ וההדלקה שבפנים / הרמז בהדלקה שבתוך הבית / מתי כדאי להדליק שתי חנוכיות

י"ט כסליו

א. אנחנו נמצאים ב"ט כסליו, היום שבו השתחרר 'בעל התניא' מהמאסר בפטרבורג. ורגע קודם השחרור הוא קרא את הפסוק (תהלים נה, יט) "פְּדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי, מִקְרָב לִי כִי בְרָבִים הָיוּ עִמָּדָי". ואחר כך הוא כתב לחבריו תלמידי הרב המגיד הקדוש ממעזריטש (שיום זה הוא ג"כ היארצייט שלו), על הנס הזה שבזמן שקרא כמנהגו את התהלים של יום שלישי, והגיע לפסוק: "פְּדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי" וכו' - יצאתי בשלום, ומהשם שלום'.

ביאור הפסוק "פְּדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי"

ב. מה הנקודה בפסוק הזה? רש"י מפרש: שהקב"ה הצילני מהמלחמה הבאה עלי. "כִּי בְרָבִים הָיוּ עִמָּדָי" - זאת עשה לי, בשביל הרבים שהיו בעזרתי להתפלל עלי, שנאמר (שמואל א' יח, טז): "וְכָל יִשְׂרָאֵל וַיהוָה אֶהָב אֶת דָּוִד". ומתי כולם התפללו על דוד? בזמן שבנו אבשלום מרד בו ורצה להרוג את אבא שלו ולקחת את מלכותו, כמו שכתוב (שמואל ב' יב, יא): "כֹּה אָמַר ה' הַנְּנִי מִקִּים עֲלֶיךָ רָעָה מִבֵּיתְךָ וְגו'". רבינו מסביר בליקוטי מוהר"ן (תורה נ"ד אות ד') שאבשלום היה ר'ע עיין, והייתה עינו רעה במלכות דוד אביו, וזה היה מסוכן מאוד בשביל דוד. ולכן אבשלום נענש שהוא לא השאיר בן, ואפילו שהיו לו בנים, כולם נפטרו. ולמה? אומר רבינו, שמי שיש לו עיין רעה, לא זוכה להעמיד בנים. אדם שהוא קנאי ועושה עיין רעה על השני, הדבר הזה פוגע בו בעצמו, כי מכיון שהוא ר'ע עיין, הוא ח"ו לא זוכה להעמיד בנים.

התפילה שהתפללו אלו שהלכו עם אבשלום

ג. עכ"פ על מה שאמר דוד: "פְּדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי, מִקְרָב לִי כִי בְרָבִים הָיוּ עִמָּדָי" - פירש"י, שגם האנשים שהיו עם אבשלום התפללו על דוד שינצל. מה המקור לזה? מובא בירושלמי (סוטה פ"א סוף הלכה ח') שאבשלום משך אחריו מאתיים ראשי סנהדראות, ולא גילה להם את כוונותיו שלוקח אותם כדי להילחם עם דוד אביו,

ורק באמצע הדרך הם גילו שהם חולכים להילחם בדוד המלך, ואומר הירושלמי שאותם צדיקים כשהבינו זאת, התפללו ואמרו: רבוננו של עולם, עשה נא שניפול ביד דוד המלך, כי הוא ירחם עלינו, ולא שדוד יפול בידינו, כי אנחנו (היינו אבשלום ואלה שעמו) לא נרחם עלינו. כלומר, אם אנחנו ניפול ביד דוד המלך הצדיק, הוא ידון אותנו לכף זכות ולא יהרוג אותנו. אבל אם דוד יפול אצל אנשי אבשלום, אנחנו לא נרחם עליו (ואפי' שאנחנו רוצים לטובת דוד) אבשלום יהרגנו. והתפילה שלהם התקבלה, וזה מה שדוד אומר: "פְּדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי, מִקְרָב לִי כִי בְרָבִים הָיוּ עִמָּדָי", מפני שגם אנשי אבשלום היו לטובתו, וכמו שכתוב: "וְכָל יִשְׂרָאֵל וַיהוָה אֶהָב אֶת דָּוִד", והתפללו שינצח.

פדייה בשלום ופדייה שלא בשלום

ד. לפני כשנתיים נפטר רבי יואל קהאן ה'חזו"ר של הרבי, היה לו זיכרון פלאי, והיה חוזר על השיעורים של הרבי מילה במילה, כל מה שאמר הרבי. היום מפיצים הרבה את הספרים של ה'חזו"ר, יש לו ספר 'המועדים בחסידות', ושם הוא מבאר את הפסוק "פְּדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי", והוא אומר שם יסוד שאיתו נלך בכל השיעור היום בעז"ה.

ומסביר שיש שני סוגים של פדייה מהשבי - יש סוג של פדייה - שבו השוכה בעצמו מתחרט שהוא שבה את השבוי, והוא חוזר בתשובה ומשחרר אותו. ואז הוא עושה איתו שלום, וזה "פְּדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי" - שגם השובה בשלום עם נפשי, והפדייה נעשית בדרך של שלום. ויש עוד סוג של פדייה, ושם השבוי נלחם בשובה שלו, או האנשים שלו נלחמים בו, וכך משחררים אותו. אבל זה לא "פְּדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי" - אין כאן שלום, אלא רק 'פדה נפשי'. הבחינה של "פְּדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי" - היא כמובן יותר גבוהה, שאפילו האויב עושה איתו שלום ופודה אותו. ולכן דוד המלך משבח את הקב"ה ואומר שהקב"ה "פְּדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי", כי גם אנשי אבשלום השלימו עם דוד המלך.

והנה הפסוק הזה דרש הבעל התניא על עצמו. והשאלה, איך היה אצלו בחינת "פְּדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי", הרי שמה הרוסים הרשעים לא היו בשלום עם אדמו"ר הזקן, היו נגדו? וההסבר שם במאמר: שהכוונה שאחרי השחרור מ'פטרבורג' תחל הפצת מעיינות החסידות, באופן כזה שזה ייכנס גם כן אצל המתנגדים לחסידות. כלומר שמאז יש שינוי, וגם אלו שחלקו על החסידות, גם הם לאט לאט יסכימו וילכו עם דרך החסידות. והדבר הזה לוקח המון שנים, במשך 200 שנה, והיום כבר רואים - שברוך השם הרבה לומדים ומתקרבים לדרך החסידות, החסידות נכנסת לכל מקום.

תורת החסידות נכנסת בישיבות

ה. השבת הייתי בבני ברק, ודיברתי עם בחורים מפונוביז' שלומדים 'כל כתבי רבינו', וגם נתתי שיעור בבני ברק, והגיעו לשם גם בחורים משיבת 'סורוצקין', והם אמרו שהם שומעים - ב'קו האיחוד של ברסלב' את השיעורים שלי, והם אמרו לי כמה שיעורים וממש הם בקיאים בהם. ברוך השם היום תורת החסידות

תורת החסידות. מי שיודע הרבה את תורת רבינו ולומד את תורת הבעש"ט, רואה ומבין איך הדברים משלימים אחד את השני. ואף שכל תורת רבינו היא חידוש עצום, חידושים נפלאים שלא היו בעולם. מ"מ גם אצל רבינו יש יניקה גדולה משולחן סבו הבעל שם טוב, בין בתורות שהוא מזכיר בפירושו את הבעש"ט, ובין שלא, וכמו שצינינו הרבה פעמים בספרינו 'עוטה אור' על הלכותי מוהר"ן את המקבילות לתורת הבעש"ט.

עלי לא חולקים, אלא על מי שהם ציירו לעצמם

ט. וזה "פְּדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי", כי כעת יתחיל מהלך של שלום, כי גם המתנגד לחסידות לבסוף יתהפך לאוהב. רבינו אמר בשיחות הר"ן (שיחה קפ"ב): **עָלִי אֵינְי חוֹלְקִים כְּלָל, רַק הֵם חוֹלְקִים עַל מִי שֶׁעָשָׂה כָּךְ, כְּמוֹ שְׂבוּדִים הַחוֹלְקִים עָלָיו, וְעַל אִישׁ כְּזֶה בּוֹדָאֵי רָאוּי לְחַלֵּק. כְּלוּמַר, כִּי הַחוֹלְקִים בּוֹדִים עָלָיו כְּזָבִים וְשָׂקָרִים אֲשֶׁר לֹא עָלוּ עַל לְבוֹ, שֶׁעָשָׂה כָּךְ וְכָךְ – מֵה שֶׁהַכֹּל שָׂקָר וְכָזָב, וְעַל אִישׁ כְּזֶה שֶׁעָשָׂה כָּךְ כְּמוֹ שְׂאוּמְרִים הֵם, בּוֹדָאֵי רָאוּי לְחַלֵּק. נִמְצָא שֶׁעָלָיו אֵינֶם חוֹלְקִים כְּלָל, כִּי אִם הָיוּ יוֹדְעִין גְּדוּלַת צְדָקָתוֹ וְקִדְשָׁתוֹ וּמַעֲלָתוֹ וְכוּ', בּוֹדָאֵי לֹא הָיוּ חוֹלְקִים עָלָיו, רַק אֲדַרְבָּא הָיוּ רָצִים אֲחֲרָיו בְּהַתְּלַחֲבוֹת נִפְלְאָא כְּרָאוּי, רַק הֵם חוֹלְקִים עַל מִי שֶׁעָשָׂה מַעֲשִׂים כְּאַלְהָ כְּמוֹ שֶׁהֵם אוֹמְרִים, וְעַל אִישׁ כְּזֶה בּוֹדָאֵי רָאוּי לְחַלֵּק.**

הלכות הלל נמצאים תוך הלכות חנוכה דוקא

י. גם בענין נס חנוכה יש את שתי הדרכים הנ"ל, כי עבודת ה' בחנוכה נחלקת לשניים: עבודת תפילה להודות ולהלל על כל הניסים, ויש מצות הדלקת נרות חנוכה. ואף שחג החנוכה יותר ניכר במצוה המיוחדת שלו, שהיא הדלקת הנרות. אבל באמת זה חג ההודיה, וכמו שכתב רבינו בלקוטי מוהר"ן (תניינא, תורה ב), וז"ל: **יְמֵי חֲנֻכָּה הֵם יְמֵי הוֹדָאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב יִקְבְּעוּ שְׂמוֹנֶת יְמֵי חֲנֻכָּה אֵלֶיךָ לְהוֹדוֹת וּלְהִלָּל יְכוֹ, עכ"ל.** כשהרמב"ם כותב הלכות הלל, הוא לא כותב אותם בהלכות יום טוב או ראש חודש, אלא הוא כותב את הלכות הלל – בהלכות חנוכה, כי עיקר ענין חנוכה הוא הודיה. וע' רמב"ם פ"ג מהלכות חנוכה, שמהלכה ה' והלאה עד סוף הפרק, הוא כותב את כל הלכות הלל, וגם את ענייני דילוג בהלל, אף שאינם שייכים לחנוכה, וגם את דיני הלל של שאר ימים טובים.

ההלל וההודאה על הניצחון, והדלקת הנרות על נס השמן

יא. ההודיה בחנוכה היא על ניצחון המלחמה, ואילו מצות הדלקת נר חנוכה, היא בעיקר על נס פך השמן. גלות יוון היתה שונה מכל הגלויות, כי שם הייתה לנו בעיה לא רק עם היוונים, אלא גם עם המתיוונים. בשונה מהגלויות של בבל ופרס ואדום, ששם היתה לנו בעיה רק עם האויבים, בגלות יוון היה משהו חדש שלא היה לפני כן, שהיו צריכים להילחם עם המתיוונים היהודים, והיה לנו שני סוגי מלחמות.

המלחמה עם היוונים והמלחמה עם המתיוונים

יב. שני סוגי המלחמות רמוזים בשני האופנים של פדיית הנפש שדיברנו: עם היוונים היתה בחי' "פדה נפשי" – בלי שלום, כי

נכנסה גם לשיבות, וזה ממש בחינת: **"פְּדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי",** כי אף אחד לא רוצה מלחמות בין יהודים, אנחנו רוצים שיהיה בחינת: **"פְּדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי"** – ולא יהיה שום מחלוקת, אלא שגם המתנגד יסכים ויאבה. ולכן אף על פי שאנחנו סמוכים על שולחנו של רבי נחמן מברסלב, אבל הכל זה אותו שורש שהגיע מהבעל שם טוב הקדוש, ומהשורש הזה יש כמה וכמה ענפים. יש את הענף של רבינו הקדוש רבי נחמן מברסלב. יש את הענף של חסידות חב"ד שהתחילה מהאדמו"ר הזקן, וכן יש את התורה של תלמידי הבעל שם טוב וכל אדמו"רי החסידות, שהם הרבה ענפים וכולם שייכים לעץ הנפלא שנטע אותו רבינו הבעל שם טוב הקדוש. והחכמה היא למצוא את המחבר והשווה בין כל הענפים של החסידות. ולמרות שהן דרכים מעט שונות, ולכל דרך יש גישה שונה בעבודת השם, וכל אדם הולך בדרך המתאימה לו לפי שורש נשמתו, אבל צריך שיהיה זמקבלין דין מן דין – כל הזמן לראות מה אפשר ללמוד ולקבל מהשני.

צריך אדם ללמוד כאן בעולם בכל הספרים

ו. רבינו אומר בשיחות הר"ן (שיחה כ"ח), וז"ל: **רָאוּי לְאָדָם שֶׁיַעֲבֹר וְיִלְךְ בְּזֶה הָעוֹלָם בְּכָל הַסְּפָרִים הַקְּדוּשִׁים, וְלִלְמַד בָּלֵם בְּדִי שִׁיחָה בְּכָל מְקוֹם. כְּמוֹ שֶׁנִּמְצָא הַשָּׂרִים הַגְּדוֹלִים שֶׁהוֹלְכִים וְעוֹבְרִים בְּמַדִּינוֹת, וּמוֹצִיאִים הוֹצָאוֹת רְבוֹת עַל זֶה, בְּדִי שֶׁיִּכְבֵּל אַחַר כֵּן לְהַתְּפָאֵר וְלוֹמַר שֶׁהָיָה בְּמַדִּינוֹת, כְּמוֹ שֶׁדָּרַךְ הַשָּׂרִים לְהַתְּפָאֵר וְלוֹמַר 'הָיִיתִי בּוֹאֲרָשָׁא' וְכוּיָצָא בְּזֶה. כְּמוֹ כֵּן רָאוּי שִׁיחָה הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּכָל מְקוֹמוֹת הַקְּדוּשִׁים שֶׁל הַתּוֹרָה, בְּדִי שֶׁיִּכְבֵּל לְהַתְּפָאֵר בְּעוֹלָם הַבָּא שֶׁהָיָה בְּכָל מְקוֹם דְּהֵינּוּ בְּכָל הַסְּפָרִים הַקְּדוּשִׁים בְּנִל, וְלַעֲתִיד בְּעוֹלָם הַבָּא מְזַכְרִין אוֹתוֹ בְּל מַה שֶׁלָּמַד בְּעוֹלָם הַזֶּה, עכ"ל.**

לשון ודבר חסידים של הרב מטשערין

ז. כלומר, לא רק על תנ"ך וספרי חז"ל ש"ס ומדרשים, ראשונים ואחרונים ושולחן ערוך ונושאי כלים, ותורת הקבלה, כי בזה אין שום חידוש. אלא החידוש של רבינו, שראוי לכל אדם להיות בקיא בכל הספרים, ללמוד גם את התורה של הבעל שם טוב הקדוש גם את התורה של בעל התניא, וגם את תורת הגר"א, וראשי הישיבות. וגם את התורה של שאר גדולי החסידות. תמיד אני מזכיר שהרב מטשערין תלמידו של מוהרנ"ת, כתב שני ספרים: א) 'לשון חסידים' – קיבוץ של תורת הבעש"ט. (וברוך ה' אנחנו לומדים בספר שלו כל מוצאי שבת בשיעור). ו'דרך חסידים' – שזה קיבוץ של תורת כל האדמו"רים שהיו עד זמננו, כמו הרבי ר' ברוך, הבעל התניא, הרבי ר' אלימלך ועוד ועוד. ואמר שעשה את זה כדי שכל ברסלבער חסיד יהיה בקי גם בכל שאר ספרי החסידות.

החכמה ללמוד הכל ולהישאר בדרך שבחרת בה בעבודת ה'

ח. החכם השלם, הוא זה שיודע ללמוד ולקחת מהכל, אבל להישאר בדרכו בעבודת ה', ולהפרות אותה כמו נטיעה שהיא פרה ורבה. חשוב לא להיות מצומצם בלימוד, ובפרט להיות בקיאים בתורת הבעל שם טוב הקדוש, שהוא היסוד והשורש של

"וְהָאֶרֶץ הִיְתֵה תְהוֹ וְבָהּ וְחֹשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם" – דרשו חז"ל במדרש (בראשית רבה ב, ד): "תוהו" – זו בבל, 'זבוהו' – פרס, 'חושך' – זו יוון, 'על פני תהום' – זה אדום וכו'. 'חושך' – זו יוון שהחשיכה עיניהן של ישראל בגזרות שלה, שהיו אומרים: 'כתבו לכם על קרן השור – אין לכם חלק באלוהי ישראל'. וזה נקרא 'חושך', כי הגזירה הזו שכל אחד יכתוב על קרן השור וכו', השור הולך ממקום למקום וזה פרסומת, וכפירה כזו – זה החושך הכי גדול.

לכתוב זאת על הבקבוקים של התינוקות

טז. בברסלב מקובל עוד פירוש שקיבלו הזקנים (יש שמייחסים אותו לרבי נתן) מה זה קרן השור? הקרן היא כמו שופר, ואומרת הגמרא (שבת סוף דף לה): שמותר ליחיד לטלטל שופר בשבת מפני שיש בו עוד שימוש לגמע בו מים לתינוק. שואלת הגמ', ומה הדין בשופר של ציבור? ועונה שגם הוא ראוי לגמוע בו מים לתינוק עני' (פירש"י: 'שעל הציבור לפרנסו'). בזמננו לא היו בקבוקים כמו של היום, וכשהיו רוצים להשקות את התינוק, היו לוקחים קרן של שופר, וזה היה כמו בקבוק בשביל התינוק. היוונים הרשעים ציוו, 'כתבו לכם על 'קרן השור' אין לכם חלק באלוהי ישראל', כדי להכניס את הכפירה ח"ו לתינוקות כבר כשהם קטנים, זאת היתה המטרה של היוונים. וזה מה שדרשו חז"ל על הפסוק: "וְחֹשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם" – 'חושך' זו מלכות יוון, שהחשיכה את עיניהם של ישראל בגזרותיה.

חושך וחשיכה בגלות יוון

יז. אבל יש עוד פסוק על אברהם אבינו בברית בין הבתרים, ששם נאמר (בראשית טו, יב): "וַהֲנִיחַ אֵימָה חֲשִׁכָה גְדֹלָה נִפְלֵאת עָלָיו", וגם על זה דרשו חז"ל במדרש (בראשית רבה מד, סוף אות יז) 'חשיכה' – זו גלות יוון. יוצא, שיוון נרמזו בחושך, ונרמזו בחשיכה. והיינו שיש שתי בחינות: יש 'חושך' בלשון זכר, ויש 'חשיכה' – לשון נקבה. ולפי מה שהסברנו, אלו שתי הבחינות של היוונים והמתיוונים. 'חושך' שזה זכר – אלו המתיוונים, ו'חשיכה' שזו הנקבה – אלו היוונים. כי ידוע שבסטרא אחרא ובקליפה – האישה יותר חזקה מהאיש. וכמו שאומרים הגוים והמתיוונים, גבירותי ורבותי, מקדימים את האשה לאיש, וכן כל התנועה הפמיניסטית וכו'.

חזיון האור החיים במלחמתו בסטרא אחרא הזכר והנקבה

יח. ה'אור החיים' הקדוש כותב (בראשית מט, יא), שהוא ראה בחלום איך הוא נלחם עם הס"מ, ואז הוא ניצח אותו. אבל כשהתחילה מלחמה נגד אשתו (לילית) שם הייתה לו בעיה קשה. וכתב וז"ל: על דרך מה שאמרו בזהר (פינחס ח"ג דף רלא): כי בסטרא אחרא הנקבה היא יותר חזקה מהזכר, כי הזכר נוטל יותרת שלה ונקרא 'יותרת הפבד'. וכדבר הזה ובחזיון הראוני בחלום, שנאבקתי במלחמה עם הזכר, ויהי נקל בעיני להכניעו והפלתי אותו בכוחי, ולנקבה התאמצתי בכל כוחי כמה פעמים, ואחר כמה טרחות יכלתי להשליכה כמה מעלות למטה לארץ, אף לא כבעלה הזכר, עכ"ל.

ואם כן יוצא, שחושך – זה המתיוונים שזה בחינת קליפה יותר חלשה בחינת הזכר של הקליפה, ועל הקליפה הזו הצלחנו

יהודה המכבי ואחיו הקדושים נלחמו וניצחו את היוונים והרגו אותם, הם לא עשו שלום עם היוונים. ולעומת זאת, עם המתיוונים היתה בחינה של "פְּדָה בְּשָׁלוֹם נִפְשִׁי", כי חזרו המתיוונים בתשובה שלימה. ואם כן יש פה את שתי הבחינות: אנחנו מקיימים להודות ולהלל על הניסים והנפלאות של ניצחון המלחמה, שזה בחינת 'פְּדָה נִפְשִׁי' – נס ההצלה שלנו מהיוונים על ידי ניצחון המלחמה.

החיזוש בחנוכה שאנחנו מאירים גם למטה במקום הקליפות

יג. ואנחנו גם מקיימים את מצות הדלקת נר חנוכה. והחיזוש של מצות הדלקת נר חנוכה, הוא: שעיקר מצות הדלקת נר חנוכה, היא שהשלהבת תהיה נמוכה מתחת לעשרה טפחים. (הבן איש חי אומר שתהיה בין ג' טפחים ל-ז' טפחים. כי עד ג' טפחים זה עדיין צמוד לארץ, ובגובה שבעה טפחים זה המקום). זה שונה מנרות המנורה שבבית המקדש, שהרי המנורה היתה גבוהה בגובה של ח"י טפחים (בערך 1.80 מ'), המנורה לא האירה מתחת לעשרה טפחים, לעומת זאת נס נר חנוכה זה חיזוש, ששם ההארה היא אפילו מתחת לעשרה טפחים, מקום החיצונים, גם שם תהיה הארה. ולמעשה, להאיר גם בליבם של המתיוונים, את אור הקדושה, ושיחזרו בתשובה.

מובא בגמרא סוכה (דף ה.) מעולם לא ירדה שכינה תחת עשרה טפחים, תחת עשרה טפחים זה נחשב המקום של החיצונים, אבל אומר רבינו הקדוש בליקוטי מוהר"ן (תורה י"ד) שענין מצוות הדלקת נר חנוכה זה 'עד שתכלה רגל מן השוק' – לכלות את הרגל של החיצונים, וזה הכוח והעוצמה שיש בנרות חנוכה. ואם כן יוצא שמצות נר חנוכה גם פעלה לסלק את הקליפה של המתיוונים, ולהחזיר אותם בתשובה שלמה.

ע"י שמאירים את הטוב שיש בכל יהודי, ממילא נופל הרע

יד. רבי נתן בליקוטי הלכות (חנוכה ג, א) והעולה מתוך דבריו שם, שהיה למתתיהו הכהן גדול כח למצוא את הנקודה הטובה שיש במתיוונים, דהיינו למצוא את הטוב שיש בכל אחד מישראל ולעורר אותו. וע"י שמצא את הטוב שבכל יהודי, את בחינת 'פך השמן' הטהור, שהיוונים לא יכלו לטמא ולגעת בו, וכשגילה את הטוב שבכל יהודי, על ידי זה נתבטל לגמרי הרע שבו, כי הרע נופל לפני הטוב כשמבטלים את הטוב, וכל זה על ידי ההארה שמאיר הצדיק האמת באנשיו. וזה עצמו הכוח של 'נר חנוכה' – להאיר למקום החושך, את הטוב שנמצא בלב של כל יהודי.

נמצא, שבחנוכה יש שני סוגים של ניסים יש את ניצחון המלחמה על היוונים, והניצחון בבחינת: 'פְּדָה נִפְשִׁי' – בלי שלום, כי אין לנו שלום איתם. ויש "פְּדָה בְּשָׁלוֹם נִפְשִׁי", שהפדיון מיד השונא היה בשלום עם השונא לשעבר, וזה ניצחון על המתיוונים, כי על ידי הארת נר חנוכה שהאיר בלב כל יהודי, גם אלו שנמצאים במקום החיצונים מתחת י' טפחים, גם הם זכו לחזור בתשובה.

חושך - הוא הכפירה, לכתוב על קרן השור וכו'

טו. ונבאר בזה עוד דבר נפלא, ארבעת המלכויות – בבל, פרס, יוון ואדום נרמזו כבר בפסוק השני בתורה (בראשית א, ב) כמו שכתוב:

כא. בספר 'אמרי נועם' להרב יורם אברג'ל (חנוכה א'), יש דרשה יפה, והוא מסביר דבר נפלא: היוונים גזרו כמה גזירות, הם גזרו על שבת, קידוש החודש, וברית מילה. והם גזרו עוד גזירה נוראה שהרמב"ם (הלכות חנוכה ג, א) רומז אותה במילה אחת: "בבית שני בשמלכי יון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסק בתורה ובמצוות. ופשוטו ידם בממונם ובבנותיהם". והגזירה הזו של היוונים היתה, שכל בתולה שנישאת תיבעל להגמון תחילה. ולמה גזרו כך? מובא בגמרא (סנהדרין כב:) "אין האשה כורתת ברית אלא למי שעשה כלי", ולכן היוונים רצו שכריתת הברית תהיה לקליפה של יוון.

ומסביר הרב יורם כך, רואים שהיוונים עשו 'חושך' ו'חשכה'. 'חושך' – זה בגזירה שלא למול את הבנים, ו'חשכה' זו הגזירה על בנות ישראל שיבעלו להגמון תחילה (כדי שיכרתו ברית עם הקליפה). עוד אומר הרב יורם, שזה הענין שתמיד חג חנוכה יוצא בפרשיות זיישב' 'מקץ' שבהן מוזכר יוסף הצדיק, כי הכח של יוסף הצדיק הוא הכח שמציל אותנו מפגם הברית שרצו היוונים לעשות. מובא במדרש (ויקרא רבה לב, ב) "על ידי שגדרו ישראל במצרים עקמן מן הערוה, נגאלו ממצרים... יוסף ירד למצרים וגדר עצמו מן הערוה, ונגדרו ישראל בזכותו".

המעשה של ר' יוסי והמטחנה בשאלתה על יוסף

כב. השבוע נקרא בפרשה, על הניסיון הגדול של יוסף עם אשת פוטיפר וכתוב במדרש (בראשית רבה פו, ו) שבאה מטרוניתא לרבי יוסי ושאלה: 'איך יתכן שיוסף בן שבע עשרה שנה עומד בכל חומו ולא חטא? הוציא ר' יוסי ספר בראשית והקריא לה מעשה ראובן, והקריא לה מעשה תמר וכו'. ואמר לה: תראי שהתורה לא חסה אפילו על מי שלא חטא, ורק היה לו איזה נדנדוד חטא, וכבר התורה כותבת עליו כך. ואם אצל יוסף התורה כותבת שהוא ניצל ממנה, אז תדעי שלא היה לו אפילו נדנדוד חטא. ולכן יוסף נקרא ספירת היסוד, כי הוא שמר את הברית בשלמות.

גדל הניסיון של יוסף גם ברוחניות

כג. אבל באמת הניסיון של יוסף, לא היה רק ניסיון גשמי, אלא היה גם ניסיון רוחני. רש"י מסביר בפרשה (בראשית לט, א) שנסמכה פרשת יהודה ותמר לירידת יוסף למצרים כדי לסמוך מעשה אשתו של פוטיפר למעשה תמר, לומר לך, מה תמר לשם שמים (כדי להעמיד מלכים ונביאים וצדיקים מיהודה), אף אשת פוטיפר לשם שמים נתכוונה, שראתה באיצטרולוגין (הסתכלות במערכת הכוכבים) שלה שעתידיה להעמיד בנים ממנו, ואינה יודעת אם ממנה, אם מבתה, ע"ש.

ובנוסף, בעלה פוטיפר נקרא גם 'פוטיפרע', פירש"י (שם מא, מו): 'נקרא פוטי פרע על שנסתרס מאליו, לפי שחמד את יוסף למשכב זכר' (סוטה ג). ומכיון שפוטיפר היה סריס שלא יכול להוליד ילדים, לכן אשתו (ששמה זליכה), רצתה לקיים מצווה פריה ורביה, והיא ראתה באיצטגננות שהיא עתידה להוליד מיוסף.

להתגבר ולמתק אותה, שהרי על ידי האור של חנוכה חזרנו את המתיוונים בתשובה שלמה, וזה בחינת הדלקת נרות חנוכה, שהנר מאיר גם למטה מעשרה טפחים. לעומת זאת, מהיוונים לא הצלחנו להפוך את הקליפה ולמתק אותה לקדושה, ולכן כנגדם היה הנס – ניצחון המלחמה, שהכנענו והרגנו אותם.

האם מותר לכתוב תורה יוונית

יט. כתוב בפסוק (בראשית ט, כו): "יפת אלהים ליפת וישבן באהלי שם". רש"י מביא את הגמרא (מגילה ט). שאומרת: "יפיותו של יפת תהי באוהלי שם – מכאן שמותר לכתוב את התורה ביוונית". והסיבה מפני שהיא שפה יפה. ובעיון שם במשנה בדף ח: רשב"ג הוא המתיר, ובגמ' בדף ט: ר' יוחנן פוסק הלכה כמו רשב"ג בגלל הדרשה מהפסוק הנ"ל. ויש קושיא על זה שבמסכת סופרים (פ"א ה"ו) כתוב מפורש שאין כותבין סת"ם יוונית. והשאלה האם יש בה מחלוקת, או שבאיזה זמן נאסר גם לכתוב יוונית.

מה הדין בזמן הזה

כ. הרמב"ם בהלכות תפילין וספר תורה (א, יט), כותב וז"ל: אין כותבין תפילין ומזוזה אלא בכתב אשורית, והתירו בספרים לכתוב אף ביוני בלבד, וכבר נשקע יוני מן העולם ונשתבש ואבד לפיכך אין כותבין היום שלשתן אלא אשורית, עכ"ל. והנושאי כלים התקשו למצוא את מקור דברי הרמב"ם. ובנחלת יעקב על המסכת סופרים פירש, שלכן אסר במסכת סופרים, משום שאבד לשון היווני המקורי שהיה מותר. וגם החיד"א בכסא רחמים כתב כעין זה, ויש שאמרו שבזמן רבנן סובראי נכתבה מסכת סופרים, ואז כבר נשתקע לשון יוני. אבל יש שחולקים וסוברים שהברייתות של מסכת סופרים קדמו לזמן הגמ', והם מזמן המשנה, וצ"ע. וע' גם בגמ' בסוטה (דף מט.) שכתוב ארור מי שילמד את בנו חכמה יוונית, רק שיש לחלק בין חכמה לבין לשון.

עכ"פ יש מפרשים שדרשת הפסוק "יפת אלהים ליפת וישבן באהלי שם" – "יפיותו של יפת תהיה באוהלי שם", זה עד התקופה של המתיוונים ונס חנוכה, שמאז לא הסכימו חכמים לכתוב את התורה ביוונית. וכמו שיש לדייק מהגמ' שם במגילה (דף ט.) על מעשה שתלמי המלך ציווה לחכמים לתרגם את התורה ליוונית, וכתוב במסכת סופרים (שם) שהיה קשה הדבר לישראל כיום שעשו את העגל. ולהלכה נפסק בשולחן ערוך (או"ח תקפ, ב) שזה יום צום, וז"ל: בשמונה בטבת נכתבה התורה יוונית בימי תלמי המלך והיה חושך בעולם שלושה ימים וכו', ע"כ. וכפי הנ"ל הביאור, שמאז שנלחמו היוונים בישראל ורצו להעביר אותם על דתם, אין עוד בחינת "יפת אלהים ליפת וישבן באהלי שם" – "יפיותו של יפת תהיה באוהלי שם", כי את הקליפה של יוון צריך להכניע במלחמה, ולא למתק אותה, ולכן נאסרה להיכתב התורה גם ביוונית, ולא כמו שהיה מותר בתחילה.

דרשה נוספת בחילוק הלשון חושך וחשיכה

שאינן כאן שום ניסיון. ולכן נטלו מר"ע את המוחין כדי להראות לו שמי שאינן לו את המוחין שלך, אצלו זה ניסיון גדול. וכיון שמשמים היה כזה ניסיון שלא יוכל ר' עקיבא לעמוד בו, לכן לא היה רשות לשטן להחטיאו, והיה מוכרח לעזוב אותו באופן שר' עקיבא לא יחטא, רק שידע מה גדול הניסיון של שאר האנשים.

העניות והעשירות של ר' עקיבא

כת. אבל יש עוד סיפור על ר' עקיבא, שנלמד עכשיו בדף היומי (נדרים דף ג.), וכתוב שם: "מששה דברים התעשר רבי עקיבא". ושם מסופר על רבי עקיבא שנשא את רחל בתו של כלבא שבוע, והם היו עניים, והיו ישינים על תבן, וכל בוקר הוא היה מלקט את התבן מהשערות שלה. (לפי פירוש הר"ן). ומרוב העניות שלהם הקב"ה שלח להם את אליהו הנביא שבא בתור עני, שבא וביקש מהם תבן כי אשתו ילדה בן, ואין לו תבן בשביל האשה והבן. מיד בא רבי עקיבא לאשתו ואמר לה: תראי שיש עוד עניים יותר מאיתנו, שאין להם אפילו תבן כמו שיש לנו.

למה נדמה אליהו לר"ע בעני לנחמו

כת. נשאלת השאלה: אם הקב"ה שולח את אליהו הנביא, שיתן להם כמה מטבעות זהב לסדר אותם שלא יהיו עניים, ולמה הוא עוד בא לבקש מהם תבן כדי לנחם אותם שיש עניים יותר מהם? אלא שרבי עקיבא היה צריך לעבור ניסיון של (אבות ה, ט): 'כל המקיים תורה מעוני סופו לקיימה מעושר', שזו השלמות הכי גדולה. ולכן שולחים לו את אליהו הנביא לנחם אותם, שמצבם טוב יותר מאחרים, וכך הם יוכלו לקבל את ההמתקה של – 'סופו לקיימה מעושר'. ולא שולחים את אליהו שיתן להם איזה עושר.

לאיזה אשה קונים ירושלים מזהב

ל. ומספרת הגמרא, שרבי עקיבא אמר לאשתו כשאתעשר אני אקנה לך ירושלים של זהב' (שזה תכשיט יקר מאוד מזהב שבו מצוירת ירושלים). ובאמת לבסוף רבי עקיבא התעשר מאוד, והוא קנה לה תכשיט של ירושלים של זהב (ע' במס' שבת סוף דף נט.). ומובא בירושלמי (שבת ו, א וסוף דף לד.) כששמעה זאת אשתו של רבן גמליאל, היא שאלה את בעלה רבן גמליאל, למה אתה לא קונה לי גם כן ירושלים של זהב? אמר לה רבן גמליאל: את לא עשית את מה שעשתה רחל במסירות נפש שלה, היה היתה מוכרת את קליעות שערה היפה כדי שר' עקיבא יוכל ללמוד. ירושלים של זהב מגיע למי שהיה לה מסירות נפש לתורה, כמו שהיה לרחל אשת רבי עקיבא. וכמו שבהמשך מספרת הגמרא בנדרים שרבי עקיבא חזר עם 24,000 תלמידים, והוא אמר לתלמידיו על אשתו רחל: "שלי ושלכם – שלהם" – בזכות מסירות הנפש שלה.

המעשה של ר"ע ואשת טורנוסרופוס

לא. והגמרא שם מונה ששה דברים שמהם התעשר רבי עקיבא. ואחד הדברים היה שהתעשר מאשת טורנוסרופוס. והר"ן (דף ג:) מביא את הסיפור באריכות: טורנוסרופוס היה תמיד היה מנסה לקנות את ר' עקיבא בפסוקים לפני הקיסר, ומוכיח לו הוכחות

מי שיש לו דעת צח נחשב אצלו ניסיון ניאוף לשטן

כד. והבעיה היתה שגם יוסף ידע את זה. ולכן היה ניסיון הקשה ליוסף. רבינו הקדוש אומר, תדע שאי אפשר להבין את הניסיון של יוסף כפשוטו. וכמו שכתב בחיי מוהר"ן (אורח חיים), וז"ל: וּבְיָדָי יֵשׁ סוּד בְּמָה שֶׁנִּמְצָא בְּתוֹרָה שֶׁתֵּאָהוּ זוּ הִיא נִסְיוֹן, כִּי בְּאֵמַת אֵינִי נִסְיוֹן כָּלָל. וְמִי שִׁידַע מַעַט מְגִדְלַת הַבּוֹרָא יִתְבַּרַךְ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קלה, ה): "כִּי אֲנִי יִדְעָתִי כִּי גָדוֹל ה'", אֲנִי יִדְעָתִי דִּיקָא, אֵינִי נִחְשָׁב לְנִסְיוֹן כָּלָל. וּבְלִקוּטֵי מוהר"ן (תורה ע"ב), כתב רבינו וז"ל: וּבְאֵמַת מִי שִׁישׁ לוֹ דַּעַת צָח כָּל שְׁהוּא, הַיֵּצֵר הָרַע הַזֶּה, הוּא אֲצֵלוֹ שְׂטוּת גָּדוֹל וְשִׁגְעוֹן, וְאֵין צָרִיךְ שׁוֹם הַתְּגַבְרוֹת לְנַצַּח אוֹתוֹ. וְאֲפִלּוּ מִה שֶׁנִּחְשָׁב בְּעֵינֵי הַהֶמוֹן לְנִסְיוֹן גָּדוֹל, כְּגוֹן הַנִּסְיוֹן שֶׁל תַּאֲוַת נְאוּף, הוּא אֲצֵלוֹ שְׂטוּת, וְלֹא נִחְשָׁב לוֹ לְשׁוֹם נִסְיוֹן כָּלָל. וְע"ע באריכות בשבחי הר"ן (אורח חיים). ולכן ודאי שהניסיון של יוסף, לא היה מהדמים העכורים, כמו שיש לבעלי תאוות.

קצת מביאור הסוד בניסיון של יוסף

כה. ואולי קצת מהסוד מה היה קושי הניסיון אצל יוסף, הוא על פי הנ"ל, כי יש ניסיון לצדיקים כשהם יודעים יותר מדי, כי יש לצדיק רוח הקדוש, וגם יוסף יודע שהוא עתיד להעמיד בנים מאשת פוטיפר, וזה היה עיקר הניסיון. וההתגברות של יוסף היתה, שאמר שלא איכפת לו מכל הידיעות וההשגות, אלא כיון שהדבר אסור – זו אשת איש, אז זה אסור בלי שום התחכמות. וכמו שאמר יוסף (בראשית לט, ט) "וְאֵיךְ אֶעֱשֶׂה הָרָעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת וְחָטָאתִי לְאֱלֹהִים".

הניסיון שהיה לר' עקיבא

כו. על ר' עקיבא כתוב בגמ' בקידושין (דף פא.) שהיה לו ניסיון לאחר שהיה ר"ע מתלוצץ מעוברי עבירה. וכתוב שם, שיום אחד נדמה לו השטן בראש הדקל כאישה יפה מאוד, וטיפס ר' עקיבא אחריה. ואלמלא שמכריזים על ר' עקיבא, היזהרו בר' עקיבא ותרתו, היה השטן הורגו. ולכאורה קשה, שאם כפי מה שמסופר בגמ' שר"ע חס ושלום בא לחטוא עם אותה אשה, איך באמת השטן עזב אותו באמצע הניסיון. ואף שיש לר' עקיבא תורה כל כך, אבל אם יש רשות לשטן לתת לו ניסיון, אזי מדוע באמצע פסק הניסיון, ולא מההתגברות של ר"ע.

הסיבה שהשטן עזב את ר"ע קודם שיחטא

כז. והתירוץ לזה, כי באמת כשר' עקיבא התלוצץ מעוברי עבירה, זה גרם להחמיר את הדין של עוברי עבירה. כי אם באמת אין שום ניסיון כלל כמו שהתלוצץ ר"ע, אזי אלו שנפלים בניסיון, יהיה עליהם דין מאוד קשה. ולכן משמים התירו לשטן לתת ניסיון לר' עקיבא, אולם ניסיון כזה שלא יוכל לעמוד בו. כי באמת אם לא היו נוטלים מר"ע את המוחין שלו באותה שעה, ודאי היה ממאס באותה תאוה, ולא היה לו שום ניסיון אפילו שהיתה נראית אשה יפה מאוד, וכמו שאמר רבינו לעיל. רק משמים רצו להראות לר"ע שלא להתלוצץ מעוברי עבירה כל כך, כי הקב"ה חס על עם ישראל שלא יענשו בעונשים קשים מאוד אם ר' עקיבא אומר

לְקַמֵּט אֶת סִפְרֵי כָּפֵי רְצוֹנָךְ (לומר בו פירושים בלְכַבֵּד), אוֹלָם אֵל תִּפְגַּע בְּסַעֲיֵךְ קָטָן שֶׁבְּשִׁלְחָן עֲרוֹךְ”.

בברסלב אומרים שאי אפשר להיות בעל השגה, אם הוא מפסיד זמן קריאת שמע וזמן תפילה, אין כזה דבר – יש שולחן ערוך שזה לפני הכל. וזה הסוד של יוסף הצדיק, שעם כל ההשגות שהוא משיג, לא עבר על ההלכה. וזה הסוד של רבי עקיבא בן יוסף. מי שזוכה לא לעבור על השולחן ערוך, יוכל גם לעמוד בניסיון של רוח הקודש, או ניסיון של דמיונות של רוח הקודש (בשבילנו זה אותו דבר, כי באמת היום הכל רק דמיונות).

ניצלנו מגלות יון בזכות שבט לוי

לד. יש עוד חידוש עמוק מאוד. יש ארבע גלויות: בבל, פרס, יוון ואדום. ואם נתבונן, יש כאן משהו פלאי, כתוב במדרש (בראשית רבה צט. ב) ניצלנו מגלות יון בזכות לוי. ואומר המדרש, יש כמה דברים שווים בין יון לבין לוי. לוי היה שלישי לבטן, ויוון היתה מלכות שלישית. וגם במילה 'יון', יש בה אותיות 'ו' ו-'י' של לוי. ועוד אומר המדרש לוי שלוש אותיות וגם כן יון. בזכות שבט לוי ניצחנו את היוונים. וכשמשנה רבינו מברך את לוי כתוב בפסוק (דברים לג, יא): "בְּרַךְ ה' חֵילוֹ וּפְעָלָיו יִדְּוֶה תִּרְצָה מִחֵן מִתְּנִים קָמְיוֹ וּמִשְׁנָאָיו מִן יְקוּמוֹן", ופירש"י: "ראה שעתידין חשמונאים ובניו להילחם עם היוונים, והתפלל עליהם לפי שהיו מועטים, י"ב בני חשמונאי ואלעזר כנגד כמה רבבות, לכך נאמר ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה". עוד שם (פסוק ט'): "כִּי שָׁמְרוּ אֶמְרֵתְךָ וּבְרִיתְךָ יִנְצְרוּ", ומבואר שלשבט לוי היתה קדושת הברית, ולכן החשמונאים ניצחו את יוון.

בשאר הגלויות ניצלנו על ידי יהודה יוסף ובנימין

לה. נמצא שגלות יון מכוון כנגד שבט לוי, אבל יש ארבע גלויות. וכעת נבדוק בכל גלות איזה שבט מיוחד אליה, כלומר שבזכות אותו שבט ניצלנו מאותה גלות. בגלות בבל – זה שבט יהודה. דהנה הגמ' במגילה (דף יא.), אומרת על הפסוק (ויקרא כו, מד): "וְיִאָּף גַם זֹאת בְּהִיּוֹתֶם בְּאֶרֶץ אֲיִבִיָּהֶם לֹא מֵאֶסְתִּים", במתניתא תנא: "לֹא מֵאֶסְתִּים" – בימי כשדים, שהעמדתם להם דניאל חנניה מישראל ועזריה, ע"כ. והצדיקים האלו היו מזרע הפרתמים משבט יהודה.

בגלות פרס, יש לנו את מרדכי ואסתר שהם משבט בנימין. בגלות יוון יש את החשמונאים שהם היו משבט לוי. ועל מלכות אדום כתוב: שהם נמסרים בידי בניה של רחל, כמבוא במדרש (בראשית רבה עג, ז), ולכן כשנולד יוסף ליעקב, בטח יעקב שינצל מעשיו. וכן לעתיד, ניצל מגלות אדום בתחילה על ידי משיח בן יוסף.

ואם כן, יש ארבעה שבטים שהם אלה שמנצחים את ד' מלכויות. שבט יהודה מנצח את בבל, שבט בנימין מנצח את פרס (יש גם היום להתפלל שבנימין... ינצח את פרס, אין לך דבר שלא רמוז בתורה), ויוון נמסרת ביד לוי שהם היו כהנים. ויש את משיח בן יוסף שינצח את מלכות אדום. ולכל שבט מארבע השבטים הללו יש לו הכוח הגדול לנצח אחת מהגלויות.

מהתורה על דתם, ורבי עקיבא מחזיר לו תשובות, ומראה את טיפשותו של טורנוסרופוס לפני הקיסר. ולכן טורנוסרופוס היה בא הביתה כעוס. ושאלה אותו אשתו: מה יש לך? והוא אמר שרבי עקיבא כל הזמן מנצח אותי בפני הקיסר. אמרה לו אשתו, אלוהיהם של אלו (ישראל) שונא זימה, תן לי רשות ואני אחטיא אותו, ותפתור את הבעיה עם רבי עקיבא לגמרי. והרשע הזה נתן לה רשות.

אשת טורנוסרופוס הייתה אשה יפה מאוד, והיא באה לרבי עקיבא וניסתה לפתות אותו לעבירה. וכשראה אותה רבי עקיבא ירק צחק ובכה. מיד היא שאלה אותו: מה זה? ורבי עקיבא אמר לה: שניים מהדברים אני אפרש, ואחד לא יפרש. הסיבה שירקתי כי כשראיתי אותך נזכרתי שבאת מטיפה סרוחה. וביאור הדברים: איך רבי עקיבא מבטל את התאוה, הרי היה לו ניסיון גדול מאוד באותה שעה? אלא איך שרבי עקיבא ראה את יופיה של אשת טורנוסרופוס, הוא מיד הוא ירק, כי הוא דמיין לעצמו את ריח את הסירחון של הטיפה סרוחה שממנה נוצרה, וכך הוא ביטל את התאוה.

רבי עקיבא גם בכה, ולמה? והוא הסביר, כי אמר לא חבל על אשה יפה כזאת, שבסוף תהיה מאכל לתולעים! כי עכשיו אחרי שהוא כבר ירק מהסירחון של הטיפה סרוחה שלה, כבר אין לו בה שום תאוה, ולכן הוא יכל לשבח את היופי שלה, ולבכות על זה שהוא יבלה באדמה.

ולמה הוא צחק? כי הוא ראה ברוח הקודש שהיא עתידה להתגייר ולהינשא לו, אך את זה כמובן שהוא לא רצה לומר לה. כשראתה אשת טורנוסרופוס את קדושתו העצומה של ר' עקיבא, איך שלא נתפתה אחריה, מיד הבינה את האמת, שהעיקר הוא דת ישראל, ולכן שאלה את ר' עקיבא, כלום יש תשובה. אמר לה: כן. ונתגיירה. ולבסוף נשאה לר' עקיבא והיא הביאה לו ממון גדול. וזה אחד מששה הדברים שהתעשר מהם רבי עקיבא.

הניסיון של ר"ע היה כי ידע ברוח הקודש שהיא תינשא לו

לב. עד כאן אמרנו את דברי הגמרא עם פירוש הר"ן. וכעת נבאר את העומק של הענין: למה ר' עקיבא היה צריך לראות ברוח הקודש שהיא עתידה להינשא לו? התשובה: כמו שהסברנו אצל יוסף כך גם היה אצל רבי עקיבא, שהרי הוא נקרא 'עקיבא בן יוסף', ועיקר הניסיון של רבי עקיבא זה היה כמו הניסיון של יוסף הצדיק, שהוא ראה ברוח הקודש שאשת טורנוסרופוס תהיה אשתו, ולכן היה הניסיון הוא פי כמה וכמה יותר גדול.

עם כל ההשגות אסור לעבור על פסיק מהשולחן ערוך

לג. וזהו הניסיון שיש לצדיקים, ובכל אופן צריך לדעת שיש שולחן ערוך, ואפילו עם כל המדרגות שאדם משיג, בכל אופן אסור לשנות כלום מהשולחן ערוך. וכמובא בשיח שרפי קודש (ח"ב אות קל"א), וז"ל: בְּשִׁשָּׁאֵל פֶּעַם אֶחָד מֵאַנְ"שׁ אֶת רִבְנֵי שִׁיפְרֵשׁ לֹא דָּבָר בְּסִפְרֵי לְקוּטֵי מוֹהֲרָן, לֹא עָנְהוּ רִבְנֵי כְּלוּם, רַק אָמַר לוֹ: "יְכוּל הִנֵּךְ

אורים ותומים של לוי - הוא אור ותמימות

ממש (סביבות 16:40), ורק אחר כך מתפללים ערבית. עכ"פ הזמן הוא עד שתכלה רגל מן השוק'.

הרמז בהדלקה שבתוך הבית

לט. וכתוב בגמרא (שבת כא): 'משעת הסכנה ואילך מדליק על שולחנו ודיו'. נמצא, שיש פה שני סוגים של נר חנוכה. יש נר חנוכה שמדליקים בחוץ, ויש נר חנוכה שמדליקים על השולחן. נר חנוכה שמדליקים על השולחן - זה פרסום הנס לבני הבית שלך ולכן כתוב בהלכה שכל זמן שבני ביתך ערים, אפשר להדליק נר חנוכה בברכה, ולכן אפילו אם אדם הגיע הביתה ב-11 בלילה, אם אפשר לכתחילה שיעיר את אשתו וילדיו כדי שיהיו בזמן הדלקת הנרות. ואם אין אפשרות, או שהוא לבד, מדליק בברכה בשביל עצמו, כי צריך לפרסם את הנס לעצמו, ולפי ההדלקה שבתוך הבית לא תלויה בשעה. אבל בזמנם שמצות נר חנוכה היתה רק בשביל לפרסם את הנס בחוץ, אז אם עברה חצי שעה וכלתה רגל מן השוק כבר אין מצות הדלקה, כי אז לא היה חשמל ואחרי הזמן הזה כבר אין שום אדם בשוק, כי זה לא כמו היום שעד אמצע הלילה יש הרבה אנשים בחוץ. ולכן יש מצוה להדליק גם מאוחר בחוץ בשביל העוברים ושבים, אבל כשמדליק על שולחנו בבית לא תלוי בשעה.

ולכן בזמן שיד ישראל תקיפה על אומות העולם, שמותר להדליק בפרסום הנס בחוץ, אז הדלקת נר חנוכה היא עד שתכלה רגל מן השוק ממקומות החיצונים, כלומר שבהדלקה אתה פוגע בקליפת יוון עם כח האור של חנוכה, ומברר משם את הקדושה ומביא משם גרים שיכולים להתגייר.

אבל כשיד עובדי כוכבים תקיפה על עצמם (בלשון נקיה), אז הדין שמדליק על שולחנו ודיו. כלומר שהארת נר חנוכה היא רק בשביל לעשות בעלי תשובה, שהם היהודים שבבית שצריכים לחזור בתשובה, שהם בחי' המתיוונים. כלומר שבאמת יש שתי בחינות בהדלקת נר חנוכה, ההדלקה בפנים, בשביל לקרב את המתיוונים שבישראל. וההדלקה בחוץ, בשביל גרים.

מתי כדאי להדליק שתי חנוכיות

מ. היום ברוך ה' יש שמן זית בשפע ובזול, אם החנוכיה בבית לא נראית בחוץ, והחנוכיה שבחוץ לא נראית בבית, אזי כדאי להדליק שתי חנוכיות. כי אם למישהו יש חצר, ומדליק בפתח לרשות הרבים, אזי על פי רוב הוא לא יראה את החנוכיה חצי שעה, ולא יוכל לשבת מול הנרות, וצריך שגם יהיה פרסום הנס לביתו, ולכן כדאי מאוד להדליק עוד חנוכיה. ואת הברכה לברך על החנוכיה שבחוץ, כי היום לפי רוב הפוסקים זוהי עיקר המצוה. הרב אלישיב תמיד היה אומר שעיקר ההידור שמענין אותו, מכל ההידורים של חנוכה, זה שהדלקת תהיה בחוץ בפירסומי ניסא.

יש תשובת ה'דבר יהושע', (מביאים אותו הרב עובדיה ועוד פוסקים להלכה), שסובר שמה שכתוב 'מדליקה על שולחנו ודיו', זה גם אחרי שברוך ה' חזרנו לארץ ישראל ואין כבר סכנה, מ"מ עיקר המצוה

לו. הכח של שבט לוי לנצח את יוון, כמו שכתוב (שם ח): 'וללוי אָמַר תְּמִיד וְאוֹרֶיךָ לְאִישׁ חֲסִידֶךָ' - זה האורים והתומים. האורים - מרמז על חנוכה 'חג האורים' - שהוא האור של פך השמן שמנצח את תרבות יוון. תומים - זה הבחינה של התמימות, שבזכותה הם נצחו את יוון. כתוב בעל הניסים: 'מִסְרַת גְּבוּרִים בְּיַד חֲלָשִׁים, וְרַבִּים בְּיַד מְעֻשִׁים, וְטַמְאִים בְּיַד טְהוֹרִים, וְרָשָׁעִים בְּיַד צַדִּיקִים, וְזָדִים בְּיַד עוֹסְקֵי תוֹרַתְךָ', הכוח של בני חשמונאים - זה התמימות, אם לא היתה להם תמימות מוחלטת, לא היו יוצאים י"ב אנשים להילחם כנגד צבא יוון צבא של רבבות. וזה: 'תְּמִיד וְאוֹרֶיךָ לְאִישׁ חֲסִידֶךָ', אורֶיךָ - זה האור של נרות חנוכה, שמגרש את ה'חושך' של יוון, 'תומיך' זו התמימות. ולכן יש לחשמונאים בני לוי כח לנצח את ב' הבחינות: את היוונים ע"י 'תומיך' - התמימות, ואת המתיוונים ע"י 'אוריך' - האור של חנוכה.

לפי רבינו על ידי אור של חנוכה מנצחים גם את היוונים

לו. וכעת נלמד את הפירוש העמוק של רבינו הקדוש בליקוטי מוהר"ן (תורה י"ד אות י"ב) שעל פי דבריו יש ללמוד שהכח של נר חנוכה, יש בו לנצח לא רק את המתיוונים - כמו שהסברנו עד עכשיו, אלא גם את היוונים. וזה ממש חידוש של תורתנו של משית. עד עכשיו הסברנו שיש שתי בחינות, יש הדלקת נרות כנגד המתיוונים, וניצחון המלחמה כנגד היוונים. ומרבינו יש ללמוד שבהדלקת נר חנוכה יש שתי בחינות, כנגד המתיוונים וגם היוונים. וז"ל: 'זוהי בחינת מצות נר חנוכה, שְׂמִצּוֹתָהּ לְהַדְלִיק סְמוּךְ לְפִתְחַי הַבַּיִת (שבת כא: וש"ע תרע"ב) בִּי הַדְלָקַת הַנֵּר הוּא בְּחִינַת הָאֲרֶת הַכְּבוֹד בְּחִינַת 'וְהָאֶרֶץ הַאִירָה מִכְבוֹדוֹ'... וְעַל כֵּן מִצְוָתָהּ לְהַדְלִיק סְמוּךְ לְפִתְחַי הַבַּיִת - דָּא פִתְחָא עֲלָא בְּחִינַת 'וְאֵדָה, הֵינֵנוּ לְהַחְזִיר הַכְּבוֹד לְשָׂרְשׁוֹ דְהֵינֵנוּ לְיִרְאָה כְּנִל'. (וכעת זה המשפט העיקרי) וְאִמְתִּי עוֹלָה הַכְּבוֹד? כְּשִׁמְחִזְרִין בְּנֵי אָדָם בְּתִשְׁבָּה וְעוֹשִׂין בְּעֲלֵי תִשְׁבָּה וְגַרְמִים שְׂוָה עֵיקַר כְּבוֹדוֹ כְּנִל. וְזוֹהוּ שְׂזִמְן הַדְלָקַת נֵר חֲנֻכָּה שְׁהוּא הָאֲרֶת הַכְּבוֹד, הוּא מְשַׁעַת וְצִיאַת הַכּוֹכָבִים, עַד שְׁתַּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק'. עכ"ל

ולפי זה יוצא, שבעלי תשובה - הם המתיוונים, והגרים - זה היוונים. ולפי, הדלקת נר חנוכה היא לא רק בשביל המתיוונים (כדי לעשות בעלי תשובה), אלא גם בשביל לעשות גרים, כדי לברר מתוך קליפת יוון - את הקדושה. כלומר, לא רק לעשות "פדה נפשי" - להינצל מהשונא ולנצחו, אלא לעשות "פדה בשלום נפשי", ולהפוך את השונא לאוהב, לעשות מהיוונים גרים.

הרמזים שבהדלקה שבחוץ וההדלקה שבפנים

לח. ואיך נרמזות שתי הבחינות האלו בהדלקת נר חנוכה? מביא רבינו שעיקר מצות הדלקת נר חנוכה היא להדליק בחוץ, וזמן ההדלקה הוא חצי שעה, משקיעת החמה עד שתכלה רגל מן השוק. ושקיעת החמה להלכה? לספרדים וגם לחסידים הכוונה לצאת הכוכבים (בין 17:00 ל-17:30), שאז זה עיקר המצוה. ולכן נוהגים להתפלל ערבית קצת מוקדם, כדי לא להיכנס עם ספקות של 'תדיר ושאינו תדיר' ומדליקים. ומנהג אשכנז להדליק בשקיעה

היא להדליק על השולחן. וכיון שאנחנו אוהבים לעשות שלום, אז אנחנו עושים שתי הדלקות, גם בחוץ לפרסומי ניסא, וגם להדליק בפנים.

ולפי מה שאמרנו עכשיו על פי תורת רבינו אפשר גם לכוון בזה, ולכן כשמדליקים בחוץ, נכוון בשביל לעשות גרים, כדי שתכלה מן לשוק ממקום החיצונים, וע"י זה להשיב את הטועים מאומות העולם בתשובה, את אלו ששייכים לנשמות הגרים, שיבואו ויתגיירו. וכשמדליקים את החנוכייה השנייה בבית, מכוונים עלינו, על החברים ועל כל עם ישראל, שכולנו יש בנו את זהמתיוון הקטן שבכל אחד ואחד, שנזכה כולנו בעזרת ה' לחזור בתשובה שלמה ואמיתית, אמן ואמן.

שבת שלום ומבורך. עריכה: ליאור גבע